

ז לא יאמר לו סוך שמן מפך זה, והוא ריקן ק"י. ולא ילך לבית האבל וכידו כלי ריקן,

עזר לחושן

דמהרש"ם מדובר היכא שלא הוי מקח טעות, אבל בעיקרון חייבת לספר, אא"כ באופנים מסויימים, כיעויין שם בסוף עמודה ב'.

האם יש להודיע לחתן שאשתו גיורת או גויה קט. עיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן צ'), בענין משודכת שגדלה בבית חרדי, זכיום שומרת תו"מ כדת וכדין, אבל היא גויה, והיא איננה יודעת שהיא גויה, והשתדכה עם יהודי שומר תו"מ, והעלה שחייב להודיע לה כדי שתתגייר, אע"פ שהיא רגשנית ויכולה ידיעה זו להזיק לכריאותה, וכן חייב להודיע על כך לחתן אפילו שנתגיירה כדת וכדין, דאם לא כן הוי מקח טעות.

בחזרה שנשדדו שערותיה האם להודיע על כך למשודך

ק"י. עיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ר"ה), שדן בבחורה שנשדדו שערותיה והולכת עם פאה, באופן שלא מורגש שאין זה שיערה הטבעי, והרופאים אומרים שלאחר כמה שנים יצמחו שערותיה כרגיל, וחזן מהג"ל היא בריאה, האם חייבת להודיע על כך לבחור המשודך עמה? ולאחר דין ודברים כתב הרב, שצ"ע גדול להקל בזה, שלא להודיע על כך לחתן, מיהו אפשר לייעץ לה שבפגישה הראשונה והשניה, לא תגלה עד שיתרצה בה, ורק אח"כ תגלה.

האם חייב הרופא להודיע לחתן שאשתו אינה יכולה ללדת

ק"י. בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ז סימן ד'), דן באשה שממפלת אצל רופא ועברה ניתוח מסויים, ואינה יכולה ללדת, וביקשה מהרופא שלא יגלה לחתנה, והשיב שם הרב לרופא ששאלו, "שחייב" להודיע על כך לחתן, גם אם אינו בא לשואלו, והאריך בזה הרבה, וגם בדברי הח"ח בהלכות רכילות כיעויין"ש. כמו כן דן על מקרה הפוך, והשיב שעל הרופא להודיע על כך לכלה.

ק"י. מקור הדין הוא ממסכת חולין (דף צ"ד ע"א), וסיימה שם הגמ', ואם בשכיל כבודו, מותר. ופרש"י על מה שכתבה הגמ' לא יאמר לו לסוך

הלכות סי' רע"ז). ולשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן תרכ"ד) ועוד].

וראווי שבכל ענין יתייעצו עם רב מובהק.

קו. ורופא שנשאל, יכול לומר שאני בתור רופא התחייבתי לשמור על סודיות, ועל דעת כן שילמו לי. אומנם גם כשמספר, אסור להגזים, ועליו להתכוין לתועלת. ואם יש לו נגיעות, או כשזה שונאו, עליו להשתמט. ועיין היטב בח"ח (הלכות רכילות סוף כלל ד', ובהגה"ה ובכלל י') שמסביר היטב פרטי דין זה. ע"כ (ושמעתי שבספר קהילות יעקב דיבר בזה בארוכה כיעויין"ש).

קז. ובשו"ת הנפלא יחזה דעת (ח"ד סימן ס' דף רצ"ט), כתב בשם ספר פתחי תשובה (לרבי ישראל איסר, סימן קנ"ו, אינו הפת"ש המצויין אצלנו ביו"ד אבהע"ז וחז"מ), שבענייני שידוכין כשהבחור איש רע ובלעל ונוכל, או שהוא חולני, ומבקש להתחתן וכו', כל אלו בכלל מצות השבת אבידה, וצריך להודיע על כך לכלה, ובתנאי שכוונתו תהיה לטובה.

ובן פסק הח"ח (בהלכות איסורי רכילות כלל ט'), כשיודע שיש לחתן מחלה פנימית, יש לגלות להוריה, ובלבד שלא יגזים, ויתכוין לתועלת, ולא יאמר משום שנאה.

כשהמשודכת עשתה מעשה פריצות האם להודיע על כך לחתן

קח. וע"ע בשו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סימן י"ד אות י"ג), מה שכתב לגבי להודיע לחתן אם כלתו זינתה לפני הנישואין. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סימן קט"ז), לגבי אם הכלה חייבת להודיע לחתן, על מה שנתפתתה לפני הנישואין, וכעת היא שומרת תו"מ כדת וכדין, ואיכא גם בזיון משפתה, ועיין מה שחילק שם (באותיות א' ו'). וכן מה שכתב שם (באות ו'). וציין עוד שם לשו"ת יביע אומר (ח"ב אבהע"ז סימן ט'), ולשו"ת רב פעלים (ח"א סי' ב'), ובספר הנפלא משפט הכתובה (ח"א עמוד ש"ג), הביא את דברי שו"ת דמהרש"ם (ח"ז סימן קנ"ב), ביתומה שעשתה מעשה פריצות, וחזרה בתשובה, ומשמע שלא תודיע. ושם (בעמוד ד"ש) כתב, שבנידון

וסובר האכל שהוא מלא (יין); ואם הוא עושה כדי לכבדו, מותר ק"י.

ח לא ימכור לו עור של בהמה מתה בחזקת שהיא שחומה קיד, ולא ישלח לו חבית של

עזר לחושן

סיבות אחרות. (ועיין בדברינו לעיל שהבאנו עוד דוגמאות מדברי הפוסקים שמותר).

הסמ"ע (בס"ק י"א) כתב, שיש גורסים מלא "יין", על דרך שאמרו תנו שכר לאובד יין למרי נפש. אולם בעיר שושן מפרש, שהוא מלא "מאכל", וסובר האכל שבא להברותו. וכתב ע"ז הסמ"ע, שהפירוש הראשון נראה בעיני, משום שמדבר בסתם אבל, לצורך ימי השבעה, ולא בסעודה ראשונה שהיא להברותו כמו שכתב הלבוש.

לגבי מה שכתבה הגמ' ואם יש שם חבר עיר מותר, יש בזה ג' פירושים: א. מה שביאר רש"י כרלעיל. ב. הים של שלמה (חולין ס' כ'), ביאר שיש שם תלמיד חכם, וברגע שמביא כד מלא, האכל נהיה יותר חשוב בעיניו של הת"ח. ג. והמנחת ביכורים על התוספתא (ב"ב דף פ"ו) כתב, שהתלמיד חכם מביא כד שנראה מלא, כדי להחשיב את האכל. אנציקלופדיה תלמודית (ערך גניבת דעת עמוד רכ"ט).

קיד. מקור הדין הוא ממסכת חולין (דף צ"ד ע"א), שישם הובאה ברייתא שאומרת, לא ימכור לו "מנעל" של בהמה מתה. והביאה הגמ' לכך שני טעמים: א. משום שעור של בהמה שחומה יותר חזק מעור של בהמה מתה. (עיין רש"י, רגמ"ה, ב"ח, סמ"ע). ב. מפני הסכנה, כלומר שמא בהמה זו מתה ע"י שהנחש הכישה, והארס נבלע בעור. וב"ב הרמב"ם (בפ"ב מהלכות דעות ה"ו), שלא ימכור מנעל של בהמה מתה, במקום מנעל של שחומה.

וכתב הב"ח, עכשיו שאין נחשים מצויין בינינו, טעם האיסור הוא רק מפני שמטעהו. עוד כתב הב"ח, שאפילו אם אינו נוטל ממנו אלא דמי מתה, אפ"ה אסור. מאחר שאינו חפץ במנעל של מתה כלל. (ובמה שכתב הב"ח עכשיו שאין נחשים מצויין בינינו, עיין במה שכתב מרן (ביו"ד סימן קמ"ז סעיף א'), משקים שנתגלו אסרום חכמים, דחיישינן שמא שתה מהם נחש והטיל בהם ארס, ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו, מותר". ועיי"ש

מפך ריקן, מפני שיודע בו שאינו סך וגונב את דעתו. עוד פרש"י על מה שכתבה הגמ' ואם בשביל כבודו, של אורח, להודיע לבריות שהוא חביב עליו, מותר. וכן כתב הטור.

והסמ"ע (בס"ק י'), על דברי מרן שלא יאמר לו לסוך שמן מפך ריקן, פירש, שהוא יודע שחבירו לא יסוך, ומשום הכי אסור, מפני שגונב את דעתו, וחבירו יחזיק לו טובה בחינם. עוד כתב הסמ"ע, אבל אם היה בו שמן ויודע בו שלא יסוך, מותר לומר לו בא וסוך מפני הכבוד, דהיינו שבאופן שאם לא יכבד את חבירו יחשבו שאינו חשוב בעיניו ולכן לא מכבדו, מותר לומר לו פעם ושתיים, בא ותסוך וכמו שכתב לעיל (בס"ק ח').

ק"ג. מקור הדין הוא ממסכת חולין (דף צ"ד ע"א), ת"ר לא ילך אדם לבית האכל ובירו לגין המתקשקש, ולא ימלאנו מים מפני שמטעהו, ואם יש שם חבר עיר מותר. ופרש"י, המתקשקש, חסר, לפני שזה סבור שהוא מלא. ועל מה שכתבה הגמ' מפני שמטעהו, פרש"י, שגונב את דעתו. ועל מה שכתבה הגמרא ואם יש שם חבר עיר מותר, פרש"י, שיש שם הרכה אנשים, וזה מתכוין להחשיב את האכל בעיניהם, שיאמרו כמה חשוב זה, שזה מכבדו כל כך. עוד כתב רש"י, שהסבר הדבר שמותר, משום שגדול כבוד הבריות.

ובשו"ת בנין אב (ח"ד סימן ע"ז) שהבאנו את דבריו בארוכה לפנינו, כתב על דברי רש"י דגדול כבוד הבריות, אפשר לפרש שכשמתכוין להחשיבו ולכבדו, אין כאן גניבת דעת, אולם מלשון רש"י משמע שיש גניבת דעת, כיון שהמסובין מוטעים ע"י מעשיו, ואע"פ כן מותר, משום שגדול כבוד הבריות. ולפי זה משמע שאפשר להתיר משום כבוד הבריות איסור גניבת דעת, משום שגדול כבוד הבריות. ולפי זה רצה הרב המחבר להתיר לחתן ולכלה להחליף מתנות ביניהם, אע"פ שגונבים דעת הבריות, כאילו נתנו מתנות וכו', אלא שמדברי רש"י יש ללמוד שרק ההיתר של כבוד הבריות, דוחה את איסור גניבת דעת, ולא

יין ושמן צף על פיו קטו-ק"ז.

עזר לחושן

מהקל העומד שם, והוא ממיני הכישוף, וחייב מלקות. "והוא עם זה גונב דעת הבריות".

והרמב"ם בהלכות עכו"ם (הלכה ט' וט"ו), כתב שאם אוחו את העינים "שלא" על ידי כישוף אלא ע"י זריזות ידים לוקה מהתורה, משום לא תענונו, אבל אם אוחו את העינים "על ידי" כישוף וכו', אינו לוקה, שזהו בכלל כישוף, והוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, שאין לוקים עליו.

וכתב בשו"ת החשוב והנפלא יביע אומר (ח"ה יו"ד סימן י"ד), וכן בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ג סימן ס"ח), שהרדב"י בספר מצודת דוד (מצוה ס"א) כתב, שאין איסור רק כשעושה עם השבעות לשדים, אולם החינוך (סימן ר"ג), ורבי יהושע הנגיד, ובשו"ת הרמ"א (סימן ס"ז), ומהר"י קולון (סימן ע"ז), והגאון מהר"ם פדאוה, והכנה"ג בספרו דינא דחיי (סימן ג') כתבו, שיש בזה איסור תורה.

וגם לדעת הרדב"י, נראה שיש בזה לכל הפחות איסור מדרבנן, וכן פסק הש"ך (סימן קע"ט ס"ק י"ז), ובספר בית לחם יהודה (יו"ד שם), וכן פסק בספר זכתי צדק שם. ועיי"ש מה שהאריך לאסור לעשות כן, גם לצורך שמחת חתן וכלה.

עוד הביא את מה שכתב בספר יד הקמנה (ח"ב דף רע"ג ע"ב), שהאוחו את העינים, הר"י בכלל מעונן, ולוקה, כלומר על דרך משל, אלו המראים שיוצא מפייהם אש גדולה מתלקחת, וכו'.

ותימה על רבנים מובהקים שיושבים בסעודת נישואין, ומראים לפנייהם חידושים של אחזת עינים, ואין מי שימחה על כך, ועוד, שאלו שרואים, יש להם קצת איסור בדבר וכו' וצ"ע. ולאפוקי מהרב יבין דעת (בחידושו ליו"ד דף ק"ט ע"ג) שכתב, שאם אינו עושה שום פעולה, אלא רק מטעה את הרואים, והוא אומר כן בפירוש, ואפ"ה אינם מרגישים, מותר. וע"ז סמכו הברדננים ברורות הראשונים עיי"ש. והעיקר להחמיר בדברי האחרונים הנ"ל.

ובשו"ת בנין אב (ח"ד סימן ע"ז עמוד שג"ד), הביא את דברי הרמב"ם בספר המצוות, שכתב שהוא גונב את דעת הבריות. וכתב ע"ז, שמבואר בדבריו שכל אוחו את העינים עד שאנשים

בכה"ח (ס"ק ו') שכתב, שבארצות המערב שכיחי. וגם בירושל"ו ואגפיה מצויין קצת. וציין זאת בשם הפר"ח, והברכ"י ועוד).

ובספר המפתח שעל הרמב"ם (הלכות דעות פ"ב ה"ו), ציינו בשם ספר בן ידיד, שהרמב"ם השמיט את הטעם משום סכנה, זה משום שאינו שייך בזמנינו.

עוד כתב שם בשם בית יחזקאל (סרנא, בגליונות הרמב"ם), שאם מכר מנעל של בהמה מתה לגוי בחזקת שזה עשוי מעור של בהמה שחומה, חוץ ממה שיש בזה גניבת דעת בנוי (שבוה מדבר הרמב"ם שם בהלכות דעות), צריך עיון, שאם הגוי מקפיד על זה יש בזה גם משום אונאה. (ולפום ריהמא הכנתי שכוונתו על אונאת ממון, וקשה ע"ז והרי בגוי אין את איסור אונאת ממון, כמו שפסק מרן בסימן רכ"ז סעיף כ"ו? ואולי כוונתו כמו הפוסקים שסוברים שלכתחילה אין לאונות את הגוי גם בממון).

ובספר פתחי חושן (ח"ד עמוד תל"ו אות ל"ה) הובא, שמה שכתבו מרן בסימן זה, משמע שיש בזה משום גניבת דעת, ובשו"ע הרב כתב, שבוה נמצא שמתבייש.

קמז. מקור הדין ממס' חולין (דף צ"ד ע"א). ומעם הדבר, מפני מעשה שהיה באדם ששלח לחבירו חבית של יין ושמן צף על פניה, והמקבל חשב שכל החבית מלאה בשמן ועל סמך זה הזמין אליו אורחים, וכשבא להגיש להם מהשמן לאכילה, גילה שאין בו שמן, ולא היה לו כמה להאכילם, ומפני הבושה חנק את עצמו.

האם יש לאסור להביא קוסם כדי לשעשע את החתן והכלה, והאם יש בזה גם איסור של "גניבת דעת"

קמז. כתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה לא תעשה ל"ב), מעונן זה האוחז את העינים שעושה עניינים מתמיהים ע"י תחבולה, עם זריזות וקלות התנועה, כמו שאנו רואים שלוקחים חבל ונותנים אותו בכנף בגדיהם, ומוציאים משם נחש, או שישליכו מבעת לאויר, ויוציאוהו מפיו של אדם

זו אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים, כגון לצבוע זקן עבד העומד למכור כדי שיראה כבחור קיח-קבו, ולהשקות הבהמה מי סובין שמנפחין וזוקפין שערותיה כדי

עזר לחושן

עמודים קצ"ג קצ"ד), הביא את דברי אביו הראשל"צ ביביע אומר, וביחוד דעת, והביא ששמע שיש מתירים אם מראה באיזה דרך הוא עושה את הוריות ידים, וכתב ע"ז שבשו"ת יחיה דעת לא חילק בזה.

ק"ח. מקור הדין הוא מהגמ' במסכת ב"מ (דף ס' ע"ב), ששאלה הגמ' פירכוס דאדם מהו? והשיבה הגמ' כגון אותו עבד שצבע את שער ראשו וזקנו, ופרש"י שהיה זקנו לבן, וצבעו שחור ונראה כבחור. ומרן בשו"ע כתב, כגון לצבוע את "זקן" העבד העומד להמכר, כדי שיראה כבחור. וכתב ע"ז הסמ"ע (בס"ק י"ד), שבגמ' כתוב שצבע גם את שער ראשו, ומה שמרן השמיטו, משום שאפשר לכסות את הראש, וממילא לא יראו איזה צבע שער ראשו, משא"כ ה"זקן הוא בגלוי.

עוד כתב שם הסמ"ע, שיש גורסים עבד זקן, דהיינו שלא יצבע את שער עבדו הזקן, כדי למוכרו, ולא ביאר מה לא יצבע, וכוונתו גם את שער ראשו.

לגבי הנ"ל ודרי ממילא אסור לצבוע שער האדם משום לא ילבש

ק"מ. מה שכתבנו לעיל שמקור הדין הוא מ"מ ב"מ (דף ס' ע"ב), שם הובא מעשה בעבד שבא למכור את עצמו לרבא, אמר לו רבא יהיו עניים בני ביתך. ופרש"י, שמדובר בעבד שהיה כנעני, משום שעבד עברי אסור לאחר החורבן, שאין היובל נוהג. ומה שאמר לו יהיו עניים בני ביתך, פרש"י, שאמר לו טוב לי לפרנס עניי ישראל וישמשוני.

ובאוצר מפרשי התלמוד (עמוד תקמ"ה בציונים מספר 8), הביאו בשם שו"ת שואל ומשיב (מהר"ק סימן ר"י), שכתב כן, משום שבסתם אדם בלאו הכי אסור לצבוע את שער משום לא ילבש, וכמ"ש הרמב"ם (בפי"ב מהלכות עכו"ם), דאפילו על צביעת שיערה אחת, אסור. ועל כרחך שבעבד כנעני אין איסור דלא ילבש בצביעת השער, וכ"כ בשו"ת אבן יקרה (מהר"ג סי' צ"ג).

חושבים שעושה להטים, כיון שרק הדבר נראה כן, הר"ז בכלל גניבת דעת, ואולי יש כאן החזקת טובה בחינם, שגותנים לו טובת הנאה על כך, או שמעריכים אותו בחינם יותר מערכו ע"כ. ועיין מה שכתב ע"ז באנציקלופדיה התלמודית (ערך גניבת דעת עמוד רל"א בציונים מספר 77. וע"ע שם בערך אחיזת עינים).

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן תנ"ה) כתב, שמהרמב"ם מבואר שהאיסור דוקא כשיש למטות שזה כישוף, ולפי זה כשמודיע שזה זריות ידים, מותר. והוסיף שחמיו שמע מהחזו"א כנ"ל. אבל אם לא יודעים, הר"ז אסור. ולהלכה, אם מודיע ע"י "פתק" שאין זה אלא זריות ידים, וחכמה בעלמא, מותר, אלא שאין ראוי להתעסק בזה. וכמבואר לעיל שדעת שו"ת יביע אומר שאין לסמוך על היתר זה.

ובשו"ת החשוב אבני ישפה (ח"ג סימן ע"ח), האריך בדין זה הרבה, וכתב שהרוצה לסמוך על הדרב"ז הנ"ל, אם מודיע שהכל בתחבולות, "אין מוחין בידו". אלא שאמר לו הגאון שליט"א [הוא הרב הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א כנ"ל], שאם מראה שנים ושלושה אופנים איך הוא עושה אותם, אין זה אחיזת עינים. ע"כ. ונראה שקודם יסביר לקהל איך הוא עושה ואח"כ יעשה את דברי הקסם, ואם יבואו אח"כ אנשים אחרים שלא שמעו את הסברו (של הקוסם), הם שהטעו את עצמם.

ובענף ג' כתב, שגם לעשות לילדים אחיזת עינים, [היכן שלא הסביר לילדים איך הדרך לעשותם], הר"ז אסור, אע"פ שמה שמראה לקטנים, לאנשים גדולים אם היה מראה, לא היו טועים.

ק"ז. עוד כתב שם, שלהביא גוי שיעשה פעולות ע"י כישוף הר"ז אסור.

אבל אם מביא גוי שאינו מכשף, אלא עושה קסמים ע"י אחיזת עינים, מותר אם מודיע לקהל. ובשו"ת יביע אומר (שם), גם התיר ע"י גוי, ולא כתב שמותר דוקא אם מודיע לקהל, ובספר שובע שמחות (לגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, ח"א

קרב

עזר לחושן הלכות אונאה ומקח טעות סימן רכ"ח

אולם במנחת חינוך (מצוה תקמ"ג אות ב') כתב, שגם בעבד כנעני חייב משום לא ילבש. וכ"כ במל תורה, והעמיד משנתנו בעבד כנעני שלא מל ומבל.

ובהנהגות הריעב"ץ כתב על דברי רש"י, דדוקא עבד כנעני אסור לפרכס, אבל עבד עברי מותר, והטעם משום שאינו קנוי קנין עולם, והוא עני ישראל שמצוה לפרנסו, ובבית יעקב (על סימן זה), חמה עליו, שהרי בלא"ה אסור מצד איסור של לא ילבש? וישב, אפשר שהריעב"ץ דיבר על הצד של ליפותו שמוחר, אבל לא דיבר מצד לא ילבש.

ובפ"ת ח' (ח"ד דף תל"ח אות ל"ט), כתב על הגאון היעב"ץ, וצ"ע אטו משום דעני הוא מותר להונות או לגנוב דעת? ובדוחק אפ"ל שמוחר לגנוב דעת בשביל מצוה וכו'.

ומכל מקום משמע, כשצבע את שערו אינו מקח טעות, וכן מבואר מסוף פ' הזהב, וצ"ל שכל שהוא ראוי למלאכה אין גילו של הפועל מעכב, אא"כ התנה והקפיד בפירוש על הגיל, נראה שהיו מקח טעות.

להתייפות לצורך שידוכין

קכ. כתב הגאון היעב"ץ בהנהגותיו למס' ב"מ (דף ס' ע"א), שמוחר לפרכס את הבת לקדשה להגן לה, שתמצא חן בעיניו, ואפילו היא כעורה, כהיא עובדא דסוף פ"ט דגדירים, ברם הג"מ בכעורה גרידא, אבל אם יש לה מומין שפוסלים בנשים, ומפרכס להסתירם, אין אונאה גדולה ממנה, שסופה לצאת בלא כתובה, ואיכא כושת טובא. וכן ראיתי שהעתיקו להלכה בספר החופה והנישואין (לר"ה רבי אהרן זכאי שליט"א ח"א דף 55 הלכה י"ד).

צביעת שער לצורך קבלת עבודה מצד גניבת דעת

קכא. בשו"ת לבוש מרדכי (עפשטיין סימן כ"ד), דן ברין זה לגבי עצם איסור צביעת השער, ולגבי איסור גניבת דעת. והנה לגבי איסור גניבת דעת בפועל שטרם זמנו הלבין שערו, או שכחו במותנו ויכול לעבוד טוב, ומפני שרואים שהלבין שערו לא רוצים לקבלו לעבודה, הסכים הרב לסברת השואל שאין איסור גניבת דעת אלא במכירת כלים וחפצים שונים, ולא בהשכרה, ופה האדם משכיר

את עצמו לעבודה, אין בזה גניבת דעת. אלא שבקשת המעביד שהפועל יהיה חזק וכשיר לעבודה, וכשרואה פועל שהלבין שערו הוא משייכו לאדם זקן ומבוגר, שבדרך כלל כוחו חלש, אבל אם הפועל הלבין שערו בגיל מוקדם, או שהלבין שערו, אבל הוא אדם חזק ובריא, וכשיר לאותו המקצוע, אין בזה איסור של גניבת דעת.

ועיי"ש שהאר"ך לגבי איסור צביעת השער, ולבסוף התיר לו לצבוע את שערו, (אלא שכעת אינני זוכר אם התיר בדוקא ע"י נכרי), משום שכל מה שאסרין לצבוע את השער זה אם כוונתו לצורך יופי, משא"כ שצובע לצורך קבלת משרה.

והביא בקצרה את דבריו בשו"ת החשוב והנפלא עמדת פז (להרה"ג רבי פנחס זכיה שליט"א, ח"א כרך ג' עמוד תנ"ה בסופו), וציין שבספר שערים המצויינים בהלכה (ח"ד סימן קע"א אות א'), הביא את דברי שו"ת בית היוצר (י"ד סימן מ"ה), שדן גם בנושא הג"ל, והתיר בבחור שהלבין שערו קודם זמנו, לצבוע את שערו ע"י גוי, והוא לא יסייע לו כלל, כשוה לצורך פרנסה, אולם בשו"ת אבני זכרון (ח"ג סימן ל"ט) התיר לצבוע גם ע"י עצמו. ועיין בשו"ת שערי ציון (ירושלים, ס' י"ח דף ז' טור ב') שגם דיבר בנושא זה, וכעת אינו תח"י.

צביעת שער ע"י בליעת כדורים

קכב. לגבי איסור צביעת שער דן בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סימן פ"ב), מה הדין כשוה ע"י בליעת כדורים. והביא בזה שני הסברים, ולבסוף אסר. ובשו"ת עמדת פז (שם) ציין, שכ"כ בשו"ת דעת סופר (י"ד סימן ס"ד), וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן פ"ז), וציין לעיין בצל החכמה (ח"ה סימן קכ"ז אות ג').

צביעת שער ע"י גוי

קכג. בשו"ת עמדת פז (שם עמוד תנ"ג) ציין לשו"ת מהרשד"ם (ח"ב סימן רמ"ג), שאסור אפילו ע"י גוי. ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן קכ"ח) פלפל בדבריו שיש לחלק וכו'. אולם בסימן הקודם הסיק (הבצל החכמה) שאסור אף ע"י עכו"ם, ואף ע"י גרמא. ובשו"ת התעוררות תשובה (י"ד סימן פ"ט), התיר "ללקט" שערות לבנות מתוך שחורות, לבחורים צעירים כדי שלא יתביישו, ושמה ה"ה יסבור לגבי צביעה. ובשו"ת בית היוצר (י"ד סימן מ"ה), התיר ע"י גוי.

שתראה שמינה קבו. וכן אין מקרדין (פירוש קרוד במגדלת או מסרקת ששניו דקיס), ולא

עזר לחושן

צביעה לצורך שידוכין, או במקום ביוש ^{שאינם שמתו"מ} לצבוע שער ראשם, חזר דינא דהרב ישכיל עבדי, כנלע"ד.

וצער

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג קי"א אות ג'), נשאל מבחור שהלבין חלק התחתון של זקן פניו, מצד ימין, והלה מתאונן שהדבר יפריע לו בשידוכין, והשיב לו הרב שמה שאסור, זה ללקט את הלבנות וישארו השערות השחורות, אבל להעביר את כולם דרך גילוח, מותר, ועל כן העצה שיספר רק את חלק התחתון של זקנו מצד זה לצד זה, ופשוט שמותר.

אשה מבוגרת שאינה יכולה להוליד, האם מותר לה לצבוע את שערותיה כדי שיחשבו שהיא צעירה, לענין שידוכין

קבה. בהגהות היעב"ץ על מסכת ב"מ (דף ס' ע"א) כתב, מיהו מספקא בזקנה שאינה רותתת, דלא הוי מומא, אי שרי לה לצבוע את שערות, ונראה שאונאה גמורה הוי, אם היא כל כך זקנה שאינה ראויה ללדת, ומוציאה.

האם כל מה שמוזכר בסעיף ט' אסור גם למכור לגוי

קבו. בספר אוצר מפרשי התלמוד (עמוד תקמ"ה בציונים מספר 8), כתב בשם חידושי תלמיד הרשב"א בשיטת קדמונים, ושכן נראה מהמאירי, ומהרמב"ם, שגם לגוי אסור, מטעם של גניבת דעת. אולם בחידושי הריטב"א הובא, שמעם האיסור משום שיבוא למכור לישראל, ולכן היכא שלא יבוא לרמות את הישראל, שרי.

קבו. מקור הדין הוא ממסכת ב"מ (דף ס' ע"ב), ושם הובא, אין משרבטין את הבהמה, וביארה הגמ' הכא תרגמו מיא דחזרא, ופירש"י, משקין אותה מי סובין, והם נופחים מעיה "ושערה נזקף". וכ"כ הטור, וכ"כ מרן בשו"ע.

והרמב"ם (בפי"ח מה"מ ה"ג) כתב, אין משרבטין את "האדם", במים של חזרין וכיו"ב, כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, וכתב עליו הכ"מ, שהלשון בגמ' אין משרבטין לא את האדם "ולא את הבהמה".

קבד. בשו"ת עטרת פז (שם עמוד תנ"ד), הביא את דברי שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סימן ר"י), בנידון לצבוע שער במקום ביוש וצער, כגון בחור שנתלבן חצי מזקנו. וסיים, מאחר שרוב הפוסקים סוברים שאיסורו מדרבנן, הרצוה לסמוך במקום צער וביוש יש לו ע"מ לסמוך. ובשו"ת מנחת אלעזר (ממונקטש ח"ד סימן כ"ג) כתב, שמעיקר דינא יש להקל, אלא שלא מלאו לבו לחלוק על האוסרים. ובשדי חמד (כללים מערכת ל' כלל קט"ז), כתב שבספר מאורי אור (יו"ד סי' קפ"ב) מתיר במקום ביוש וצער, אולם בשו"ת מהר"י אשכנזי (יו"ד סימן י"ט), ובשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סימן ס"ב), ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן קע"ג), דעתם לאסור אף במקום צער וביוש.

ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח או"ח סי' י"ז אות ו' ז'), נשאל לגבי שידוכין, ומתיר אפילו לכתחילה.

ולפי הבנתי, בתשובתו שם דיבר דוקא היכא שהבחורים רגילים לצבוע את שער ראשם, הלא"ה אסור. ע"כ. ואולי יש לומר שבאופן שהוא עושה זאת לא משום להתיפות אלא רק כדי להתחתן, אבל אם לא היה צריך להתחתן לא היה צובע, שמצינו שבכגון זה התירו לצורך קבלת מקום עבודה, מאחר שלא צובע בשביל להתיפות אלא בשביל קבלת עבודה, ובצירוף זה שיש לו צער שהוא מתבגר ולא מוצא שידוך, ובצירוף ע"י גוי, או ע"י גרמא כגון כדורים, אולי יש להתיר.

ובעת אמר לי ידידי הרה"ג רבי עידן בן אפרים שליט"א, שמה שכתב בישכיל עבדי שאם מנהג הבחורים לצבוע את שער ראשם מותר לצורך שידוכין, יש להוסיף ע"ז, שאפילו אם מנהג הבחורים הגויים כן, זה מוציא מדין לא ילבש, והביא ראיה מפורשת משו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' רמ"ז), שכתב כן, (ובפרט שכיום גם יהודים שאינם שתו"מ עושים כן), והעתיק תשובה זו בשו"ת הנפלא יביע אומר (ח"ח חו"מ סימן י"ב). וא"כ בנידון דידן מכיון שהמנהג כיום (אצל

מקדצפין (פירוש קלנוף מגדלת לו מסרק ששני עינים), אותה כדי לזקוף שערותיה קבץ. ולצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים קבץ-קלב. ואין נופחין בקרבים כדי שיראו שמנים

עזר לחושן

צביעת מכונית ישנה לצורך מכירתה, וצביעת חפצים שונים

קל. לכאורה לפי מה שכתב מרן שאסור לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, יהיה הוא הדין שאסור לצבוע מכונית שרוצה למוכרה.

אולם נראה לי שזה תלוי במחלוקת שהובאה לקמן בין הסמ"ע לדברי מלכיאל, מה הדין "אם ררך המקום לעשות כן", שלפי הסמ"ע, והנתיבות שהעתיקו, לכאורה משמע דשרי, ולפי הדברי מלכיאל אם ע"י הצביעה מתכסים מומי המכונית, אפילו שהוא מידעו, הר"ז אסור. ועיין לקמן שהבאנו את דבריהם בארוכה. ועיין עוד לקמן שהבאנו את דברי שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' ל"א), שאם יש מום וע"י הפעולה שעשיתי קשה לאבחן בו, אבל אם יבדוק יצליח, כזה אין איסור. ובס' פת"ח (ח"ד עמוד תל"ח אות מ"ב) כתב, בהקשר למה שכתב מרן שאסור לצבוע את הכלים שזהו דוקא שמשנה אותם מישן לחדש, הלא"ה מותר. ומוזה נלמד לצבוע מכונית.

וזאת ועוד שכיום לגבי מכירת מכוניות, יש תעריף לפי כח המנוע, ושאר חלקי הרכב, ולפי שנת היצור, ולפי כמות הקילומטרים שנסע, וכשארם רוצה לקנות, הוא שולחו לבדיקה, ולפי אותה בדיקה יכיר את הרכב. נמצא שאם עושה את הבדיקה הנ"ל, ומוכר לו לפי התעריף הקיים בשוק, אע"פ שהוא יצבענו, לא יצליח לאונותו, ולכאורה יהיה מותר. אא"כ ישנם אנשים שיכולים ע"י צביעה ושיפוץ מסויים, להעלים מומים שקיימים ברכב גם אם ישלחנו לבדיקה, בזה נ"ל לאסור. ושמעתי מפי ידי"ן הרה"ג ר' אבישי מהרני שליט"א (מחבר הספרים החשובים כתר שם טוב ועוד), שאמר לו אחד משומעי לקחו, שפעם שאל את הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל מה הדין למכור רכב עם מומים לגוי, והשיב לו שליהודי צריך לדע' את המומין מצד השבת אבידה, אבל לגבי גוי לא חייב להודיעו, אלא אם ישאלנו יאמר לו קח ותבדוק, אבל לא ירמיהו ויאמר לו שהוא טוב.

ובספר המפתח כתבו, שגם הרי"ף והרא"ש גורסים כן. ובספר חסדי דוד (ב"מ פ"ג ד"ה לא ירביץ) כתב, שגם דעת הרמב"ם, שה"ה על בהמה, ומה שנקט הרמב"ם אדם, כוונתו שהוא הדין לבהמה.

קבץ. מקור הדין הוא ממסכת ב"מ (דף ס' ע"ב), ששם הביאה הגמ' עוד ביאור מהו משרבטין, שזעירי אמר רב כהנא, מזקפתא, ופירש"י, קירצוף, והובא שם הסבר בצד הגליון, פירוש מגדלת ששיניה עבים. וכ"כ המור, ובשו"ע. וכתב בספר המפתח בשם ספר חסדי דוד (ב"מ פ"ג ד"ה לא ירביץ), שהמור ומרן סוברים ששתי הלישנות שהובאו בגמ' אינם חולקים. אבל הרמב"ם סובר שהם פליגי, ולכן לא הביא את זעירי אמר רב כהנא.

קבץ. במשנה במסכת ב"מ (דף ס' ע"א) הובא, שאין מפרכסים לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים, וכגמ' שם (ע"ב) הובא, שרבא התיר לצייר בכלים חיצים, ורב פפא בר שמואל התיר לצייר סלים, ושאלה ע"ז הגמ' והרי אין מפרכסים את הכלים? ותירצה הגמ', שהני מילי כישנים, אבל בחדשים מותר. וביאר רש"י, שבישנים הוא גונב את דעת הבריות. וכ"כ הרמב"ם (בפי"ח מה"מ ה"ב), שאין מפרכסים את הכלים הישנים כדי שיראו כחדשים, אבל מפרכס החדשים כדי שישוף ויגהץ, ויפה כל צרכו.

והמור כתב על מה שהובא שאין צובעים את הישנים, שאין השבח שמשיבם בצבע, כמו העילוי שמעלה אותם מדמים. וכתב ע"ז הב"ח, משמע, אבל אם היה העילוי כמו השבח שהשיבם, מותר. והוסיף הב"ח, שאינו דומה למוכר נעל מעור של בהמה שמתה וכיו"ב, ששם מקפיד שלא לקנותו כלל, משא"כ בכלים ישנים שצבעם, וע"י הצביעה השביחו כמו המחיר שמבקש בעבורם, אינו מקפיד, מכיון שהמחיר תואם את ההשכחה שהשיבחו. ובאוצר מפרשי התלמוד (עמוד תקמ"ז מספר 9), ציינו שהמאירי סובר שגם אם אינו מעלה בדמים יותר מכפי השבח, אסור.

עזר לחושן

ורחבים קלג. ואין שורין הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן קלד-קלו.

עזר לחושן

ולבאורה לפי המחלוקת הג"ל (בין הסמ"ע לדברי מלכיאלי), יהיה הוא הדין באותם אלו שמוכרים חפצים משומשים, כגון מקררים, ארונות, שולחנות וכו'. ואולי בדברים אלו יש יותר קולא, מכיון שאדם בא למקום שמיועד אך ורק לדברים משומשים, הוא בא על מנת שאותם חפצים עוברים שיפוצים שונים, וכן צביעת וחידוש אותם רהיטים, ואף הוא בא על מנת שיהיו דברים שכנראה הוא לא יבחין בהם, ואף על פי כן הוא בא לרכוש שם.

האם מותר לצבוע את ביתו כדי לשבח את מקחו

קלא. כתב בשו"ת אבני ישפה (ח"ב סימן ק"ח), שמרן בחו"מ (סימן רכ"ח סעיף ט') כתב שאסור לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, ולפי"ז יש לעיין באותם אלו שצובעים את דירתם כשמציעים אותה למכירה.

אומנם נראה שיש לחלק, שכבית מאחר שדרכו להיות צבוע ומתוקן, וכשצובע עושה תיקון לקילקול שנגרם כתוצאה משימוש בבית, ואינו חייב למוכרו במצב מקולקל, נראה דשרי. דמה שאסרו לצבוע כלים, כוונת חכמינו זכרונם לברכה כדי שלא תהיה רמאות במכירה כזה שיראה כחדש, אבל כאן שיודעים מתי נבנה הבית, אין בזה איסור, אלא שצריך להזהר שהצביעה לא תעלהו בדמים יותר מאשר השווי האמיתי של הבית.

האומר לחבירו בית חדש אני מוכר לך, ומכר לו בית שסיידו וכיידו

קלב. עיין בשו"ת משנה הלכות, שהארץ הרבה בזה בתשובה (ח"ב סימן מ"ג) לבעל שערים המצויינים בהלכה, ולפי הנראה שדעתו שאינו נקרא בית חדש, כיעויין שם בהרחבה.

קלג. מקור הדין הוא ממס' ב"מ (דף ס' ע"ב), ח"ר אין משרבטין את הבהמה "ואין גופחים בקרביים", ופירש"י בקרביים, בני מעיה. הנמכרים בבית הטבח, כדי שיראו רחבים וגדולים. וכ"כ הרמב"ם (בפי"ח מה"מ ה"ג).

קלד. מקור הדין הוא מהגמ' במס' ב"מ (דף ס"א ע"ב), שהובא שם שאין שורין את בשר במים, וביאר רש"י שמלבין, והכחוש נראה שמן. וכ"כ הרמב"ם (בפי"ח מה"מ ה"ג). ובהגהות הב"ח על הרי"ף, על פי אלפסי ישן ביאר, שהיו שורים את הבשר במים כדי שיכבד. (אוצר מפרשי התלמוד עמוד תקמ"ו).

האם מותר לקצבים להשרות את הכבדים בדם כמה שעות כדי שיראו יפים [ומריים]

קלה. בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן ל"א), דן לגבי אותם קצבים השורים את הכבדים בדם כמה שעות, כדי שיראו יפים. ושם דן ופסק, שלגבי אותו הדם ששורה אותו בו, אין בזה בעיה. מכיון ששומטים את הכבד קודם הצליה. ואח"כ דן לגבי איסור אונאה, והביא את דברי שו"ת עמק הלכה (להגר"י בוימפל שליט"א בח"ב סי' ה') שאסר, ממה שהובא בגמ' שאסור לשרות את הבשר במים כדי שיראה שמן, וה"ה כאן, אולם דעת הגאון ר"מ פיינשטיין וצוק"ל להתיר, וזאת שהרי במס' חולין (דף ח') הובא, לא ליסחוף אינש כפלי עילוי בשרא, וכתב הרמב"ם שעושה כן משום לנאותו, ואסור משום חלב, ולא כתבו שם הגמ' והרמב"ם שאסור משום גניבת דעת ואונאה, כמו שהוזכר שם (כדף צ"ד) לגבי מכירת נבלות ופרפות לעכו"ם, א"ו שאין בזה אונאה. ומה שהקשה משריית הבשר במים, צריך לחלק ולומר, שהיכא שאדם עושה מעשה והלוקח לא יכול להבחין בו, אסור, וכך מדובר בשריית הבשר, ובצביעת שער העבד,

ובצביעת כלים ישנים, אבל היכא שעושה מעשה שהלוקח יכול להסתפק בזה, אין בו אונאה, מאחר שהיה יכול לשאול ולדרוש אודותיו, וכשלא שאל, מסתמא שאינו מקפיד, ואם טעה איהו קמטעי נפשי, שעל המוכר אין חובה לומר לו, כל זמן שאין הקונה שואל.

והביא ראיה לדבריו ממסכת חולין (דף צ"ד), שמכריו נפל כשרא לבני חילא, מחמת שאם יאמרו טריפה לא זבני, ומקשה והא קמטעי להו? ומשני, איהו דקא מטעי נפשיהו דלא משיילי, כדפירש"י, חזינן אף שהיתה הכונה שיטעו וכו'.

וא"כ, גם הכבדים שנשתקעו בהם, לא נשתנה מראיתם למראה המוכיח בדוקא שמקורב נשחטו, אלא שנסתלקו רק ממראה המוכיח בדוקא, שמכבר נשחטו, לסתם מראה שאין מראיתו מוכיח כלום, ועדיין יש לקונה להסתפק שמא מכבר נשחטו, ולשאול אותו ולעשות חקירה ודרישה, וכשלא שאל מחמת שמטה וחשב שמקורב נשחטו, איהו דקא מטעי נפשיה, ומותר, ואף שהוא גרם לזה שיטעה בעצמו, כמו בהא דחולין, וכמו בסחיפת כפלי, שמותר מצד אונאה וגניבת דעת. ולכן אין יכולים למחות ביד המוכרי כבדים אף לא מצד איסור אונאה וגניבת דעת, מכיון שנוטה הדבר שאין בזה איסור אונאה, ולכן הרבנים החותמים על הכבדים עושים כדת וכדין, שאין בהכשרם אף פקפוק כל דהו.

ולאחר כותבי זאת, ראיתי שמקצת מדברי האגר"מ הובאו בילקוט יוסף (איסור והיתר ח"א עמוד תקכ"א אות כ"ב), וסיים, שיש חולקים על דבריו, וציין לעמק הלכה הנ"ל. ולשו"ת דברי יוסף (סימן ט') שכתב, שמכשילים את הרכים באיסור דם בעין, לאותם שלא מדיחים את הכבד, וגם לאיסור אונאה, שע"י הדם מתווסף משקל הכבד, [ועיי"ש באגר"מ עמוד נ' מה שדחה את החשש של אונאה במשקל].

הזרקת מים לבשר טרי והוספת פוספטים ומים לבשר טחון או מעובר

קלו. כתב הפרישה (באות ח'), וכ"כ בחיבורו הסמ"ע (ס"ק ט"ז), שבמקום שמנהג הקצבים לשרותו במים, כדאמרינן בפרק כל הבשר (חולין דף קי"ג), אין לחוש, דכיון דהמנהג כן, הכל יודעים ולא חושבים שזה מחמת שהוא שמן, וכ"כ הנהיבות (בחידושים ס"ק ו').

והנה בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן נ"ד), נשאל על דבר אותם מוכרי בשר עגלים שנופחים אותם אחר השחיטה, כדי שיתראה הבשר שמן ומלא, והביא השואל את דברי הגאון יעב"ץ בסידורו להחמיר מפני תרי מעמי תריצי: (א). מפני החלל שנוצר בבשר שמפסיק בעת המליחה, וממילא אין כח במלח להוציא את הדם מכל עובי הבשר. (ב). מפני אונאה.

והרב השואל סבר לגבי המעם של אונאה, היכא דידוע דעושים כן, לא הוי אונאה, כמו שראינו במסכת ב"מ (דף ס), שאם ידוע שמערכים מים ביין בין הגיתות, שרי.

וכתב עליו הדברי מלכיאל, שזה מפורש בסמ"ע לגבי מה שהובא בגמ' שאין שורין את הבשר במים, וכתב ע"ז הסמ"ע שאם המנהג לשרות, מותר. והביא הסמ"ע ראיה לדבריו ממס' חולין (דף קי"ג), ממה שמחללי כי טבחה.

אולם לדברי מלכיאל נראה שאין ממס' חולין ראיה, שהרי שם מדובר שהיו מדיחים ולא שורין, ובהדחה ודאי שלא יהיה שמן, ואם נאמר שהסמ"ע מצריך לפני המליחה שישרה את הבשר, הרי מבואר בפוסקים שזהו חומרא בעלמא, וממילא אין ממסכת חולין ראיה לדברי הסמ"ע.

וזאת ועוד מסביר נראה לאסור, שהרי עיקר המעם לאסור זה משום גניבת דעת, וא"כ מה לנו אם ידוע שדרכם לעשות כן. וגם בפירכוס אדם וכלים נראה שאסור, אף שידוע וניכר שפרנס כעת, והיינו משום "שלא ניכר" המגרעת שבהם, והוי גניבת דעת.

ומה שרצה להביא ראיה מזה שהיו מערכים יין בין הגיתות, ששם זה ידוע ועיקר האיסור כדי שלא יחשוב הקונה שהוא יין גמור, ולכן כשידוע שהתערב בו מים שרי, אבל במשביח סחורתו במה שאינו שבח אמיתי, ודאי אסור.

וכן נראה מהרמב"ם ושו"ע, שכתבו חילוק זה רק לגבי פסולת שבפירות, ואילו לגבי פירכוס אדם וכלים ושריית בשר לא חילקו, והמעם שבפסולת שמעורבת בפירות "הפסולת ניכר", משא"כ בשאר, "לא ניכר" החסרון וכו'.

ואף אם היה מודיע לקונה שהבשר כחוש, והכלי ישן, אסור לנהוג כן, משום שנותן יד לרמאים לרמות, וגם שיש שקונים בסתם, שחושבים שהבשר שמו ושהכלי חדש.

ולכאורה יש לומר שדבר זה תלוי מה המנהג שקיים כיום בשוק לגבי בשר טרי, ולגבי בשר טחון ומעובד.

וראיתי שבספר משפטי התורה (ח"ב עמוד מ"ט), דן בדיון זה וחילק בין בשר טרי, לבשר טחון או מעובד:

(א). בבשר "טרי" אסור להוסיף כל תוספת של מים, אא"כ מוכר בשקיות סגורות וכותב עליהם באותיות קריאות, כמה אחוזי מים ופוספטים מכיל הבשר, [ונראה לכאורה ה"ה אם שם שלט באותיות גדולות, שכל קונה רואה את הכתוב בו]. ומקורו ממה שכתב מרן (בסעיף י"ט), לגבי שיש לאסור לערב את שמרי היין ביין, אפילו אם הם הוצאו לפני כן מאותו היין. וכל שכן כאן. ועיי"ש שהאריך בזה. ונראה לכאורה שגם מסעיף דידן יש ללמוד זאת, ממה שכתב מרן אין שורין את הבשר במים.

(ב). בבשר "טחון או מעובד", ממעם השלמונות מותר להוסיף רק עד עשרה אחוז מים, ולכן מותר לייצרנים להוסיף עד עשרה אחוז, מעבר לכך אסור, אלא אם כן מוכרם בשקיות סגורות, ומציין כן על גבי השקיות כמה מים הוסיף וה"ה לגבי הוספת פוספטים. ומקור דינו הוא ממס' ב"ב (דף ח' ע"ב), שרשאים בני העיר להתנות על המידות, ועל השערים, ועל שכר הפועלים, ולהסיע על קצתם, וכן פסק מרן (בסימן רל"א סעיף כ"ז).

מה שכיום מוסיפים במפעלים שונים כמויות גדולות של מים ופוספטים, וכל מפעל יש לו הוספה אחרת, בטענה שאם לא יוסיפו מים ופוספטים, יצמרכו לייקר את מחירי הבשר, אינה טענה נכונה, מאחר שהקונה לא יודע כמה כל מפעל מוסיף, ולכן אינו יודע כמה עליו למחול, וכמו שפסק מרן (בסימן רל"ב סעיף ז'), שבמחילה אדם צריך לדעת על מה הוא מוחל, ולכן יש בזה גניבת דעת, וגניבת ממון. אא"כ מציין את הכמות האמיתית על השקיות שבהם הבשר.

(ג). ישנם מפעלים שלאחר הכשרת העוף מקפידים את העוף עם המים של ההדרחה האחרונה, וע"י כך נוצרים גושי קרח גדולים, שבסופו של דבר הקונה הוא שמשלם על זה, דבר זה אסור מהתורה, ולכן על המפעלים להקפיד שיזונו המים לאחר ההדרחה, אולם אינם צריכים להקפיד על הזבת המים באופן מוחלט, והטעם מכיון שאין דרך

וכן מלשון הש"ס והפוסקים שאין מפרכסים את הכלים, ואין גופחים הקרביים, משמע בכל גוונא. ולכן יש איסור לנפוח את הבשר כדי שיתראה מלא ושמן, אף שמנהגם כן, "משום שלא ניכר".

ובגמ' הובא, שכלים ישנים אסור לפרכס, וכ"כ הרמב"ם והשו"ע, וקשה והרי ודאי אסור למכור כלים ישנים בחזקת חדשים, ואין לך אונאה גדולה מזו? ותירץ, שאע"פ שע"י שפרכס את הכלים אין ניכר המומין שהיו בהם לפני זה, "אע"פ שהקונה יודע שהם ישנים", קמ"ל שאפ"ה אסור, וה"ה לעניין שריית בשר, ונפחת קרביים.

ובפתחי חושן (ח"ד עמוד תל"ח אות מ') כתב, שראה שמצינים את דבריו וטעמיו של הדברי מלכיאל, וכן את דברי הבית יעקב (סימן רכ"ח) שחולקים על דברי הסמ"ע הנ"ל, ולא ראה את דבריהם בפנים, ובכל אופן אין חילוקם מובן לי.

עוד כתב שם בשם מסגרת השולחן, שדוקא "בשריה" מותר אם מנהג הקצבים לשרותו, אבל "לנפח" אסור, ועיי"ש שניסה להסביר את דבריו, כמו כן הביא את דברי שו"ע הרב שכתב על היתרו של הסמ"ע, ששומר נפשו ירחק מהם, והטעם, שיש לחוש שהקונה יטעה ויחשוב שבאמת הבשר שמן.

ועל דברי שו"ת דברי מלכיאל הנ"ל לכאורה קשה, והרי כשמעריבים יין בין הגיתות "אינו ניכר" מה שעירבו ביין, ובכל אופן הגמ' התירה, ולמה לגבי ניפוח ושרייה, אם המנהג כן, יש לאסור משום "שאינו ניכר". ומה שכתב שבש"ס ובפוסקים לא חילקו כן, אולי זה מפני שלא היה המנהג כן. כמו שהיו עושים ביין, ולגבי הפסולת שבפירות, אבל עכשיו שהמנהג כן אולי יש מקום לדברי הסמ"ע להתיר. וגם מה שכתב שלא מצינו שחילקו כן, לכאורה מצינו בהרבה מקומות שסתמו הגמ' והפוסקים, ואח"כ באו פוסקים אחרים ועשו חילוקים, וכיעוין לעיל בסמ"ע (ס"ק ח') לגבי זה שלא יסרהב בחבירו, והוא דינא דגמ' ולא חילקה. והסמ"ע והב"ח והגהות כתבו שמותר לומר לו כן ב' פעמים.

לאור האמור לעיל, לכאורה נראה שהרוצה לסמוך על דברי הסמ"ע והגהות, יש לו על מי לסמוך, אלא שיש לדון מה הדין בזמנינו שמזריקים מים לבשר טרי, או שמוסיפים פוספטים ומים לבשר טחון, או מעובד, כגון נקניק וכדומה,

י' אין מערבין מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בחזקת יפים קלז קלח, אפילו חדשים בחדשים קלח, ואצ"ל (חדשים זיטנים קמ, ואפילו) (טור) ישנים עם חדשים, (א"ח"ח 1334567)

אוצר החכמה

עזר לחושן

אוצר החכמה

(א"ח"ח 1334567)

ועל דברי רש"י הנ"ל שכתב, "פסק" למכור לו וכו', יש ללמוד שדעת רש"י שכל הדין שאסור לערב זהו דוקא אם פסק, אבל אם לא פסק מותר לו לערב, וכ"כ באוצר מפרשי התלמוד (עמוד תקל"ו). ועיי"ש (בהערה 5) לגבי האם הרמב"ם סובר כרש"י.

ובספרי פרשת כי תצא, הובא על מה שכתוב כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה כל עושה עול, שבכלל עול, זה המערב פירות בפירות, ואפילו חדשים בישנים, ואפילו סאה בדגירה.

קלח. במקור הדין במשנה לא כתוב אין מערבין מעט פירות רעים, בהרבה פירות יפים, אלא כתוב אין מערבין פירות בפירות, וכ"כ הרמב"ם (בפ"ח מה"מ ה"ה). ומה שכתב מרן כן, מקורו מהרא"ש שכתב כן על דברי המשנה, וכ"כ הטור. וכתב הדרישה (בס"ק י"ט), שהמור הולך בשיטת אביו הרא"ש, ומפרש את מה שכתוב במשנה אין מערבין פירות בפירות, היינו רעים ביפים.

קלח. ומה שכתב אפילו חדשים בחדשים, כתב הדרישה (בס"ק י"ט) בשם הרא"ש, שהמעם, משום שאינו דומה פירות שדה זו לפירות שדה אחרת, וכ"כ הסמ"ע (בס"ק י"ז). אולם הראב"ד פירש שהמעם שאין לערב חדשים בחדשים משום שכוונת התנא באומרו חדשים בחדשים, היינו יפים ברעים.

ועיי' לקמן (סעיף ט"ז) שכתב מרן, שהתגר נוטל מחמש גורנות ונותן למקום אחד וכו', שהכל יודעים שלא גדלו כולם בשלו ובחזקת זה קונים ממנו, ובלבד שלא יקנה הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וגם קונה ממקום הרע ומערבו עמו.

ובאוצר מפרשי התלמוד (עמוד תקל"ו בציונים מס' 1) כתבו, שלא נתבאר הדין לענין דיעבד אם יכול לבטל את המקח בגלל זה, ומשמע שאין המקח מתבטל.

קמ. מקור הדין הוא מהמשנה (שם), שכתבה ואין צריך לומר חדשים בישנים.

הייצרנים לייבש באופן מוחלט, וגם מהשלטונות אינם חייבים בכך, אבל להשאיר כמות גדולה של מים, אינו הדרך ואסור.

ד). המוכר בשר שהזריקו לו מים או פוספטים, מעבר לעשרה אחוז, אין עליו חובה לידע את הקונה. אבל אם מאותו יצרן שקנה הוא הוסיף מעבר למה שמוסיפים שאר הייצרנים, על המוכר לידע בכך את הקונה. וטעמו, שלמרות שהיצרנים עושים שלא כדין, מסכים הקונה בדיעבד לעוכרה זאת, מאחר שזה המצב, ולא ימצא בשר אחר, אבל אם יצרן אחד הוסיף כמות שגם אלו שמוסיפים, לא מוסיפים בן, אין הקונה מוכן למחול. ומה שכתבנו לעיל באות ב' שמעבר לעשרה אחוז זהו גזל וצריך לידע, זהו דוקא לגבי היצרן עצמו, משא"כ כאן שהוא מצד עצמו לא עשה את האיסור וכו' עיי"ש.

קלז. מקור הדין הוא מהמשנה במסכת ב"מ (דף ע"ט ע"ב), אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר חדשים בישנים.

ופירש"י בעה"ב שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאין, לא יערבנו בפירות שדה אחרת.

ועל מה שכתבה המשנה ואין צריך לומר חדשים בישנים, פרש"י, "פסק" למכור לו ישנים, לא יערב בהן חדשים, שהישנים יבשין, ועושין קמח יותר מהחדשים. אבל הרא"ש פירש, שהישנים טובים יותר לאכילה, וגם התוס' ד"ה ואין צ"ל, לא פירשו כרש"י משום שלפי טעמו של רש"י זה יבוא רק בחטים, ובמשנה כתוב סתם פירות. עין יהוסף (הובא באוצר מפרשי התלמוד עמוד תקמ"ד).

ובגמ' שם, ת"ר אין צריך לומר חדשות מארבע [סאין בסלע], וישנות משלוש [סאין בסלע], דאין מערבין [שנמצא שמאנהו ומוכר לו זולות בתור יקרות]. אלא אפילו חדשות משלוש, וישנות מארבע, אין מערבין, [ואע"פ שהחדשות יקרות מהן], מפני שאדם רוצה לישנן.